

treba se je s to novo metodo prostega risanja seznaniti in delo nam ne bode več težavno.

Ta metoda obstoji kratko le v tem, da se vse črte, potegnjene na vse različne strani, potegnejo mahoma in sicer vedno z lahko roko. Dobro je, da se potegne črta najpreje v zraku, in ko dobi roka pravo lego, pa se potegne črta v resnici po popirju, tam koder jo je treba potegniti. Vse črte pa je treba narisati vedno le z jedno potezo.

Pripravljen sem to metodo s praktičnim vzgledi pojasniti. Pri tem prostem risanju vzgaja se učenec vsestranski. Ker se giblje prosto, razvija se mu duh, vzbuja fantazija in množi se spretnost v pravilnem opazovanju, merjenju na oko in sigurnoročnost katere ga usposobi, potegniti črte na vse mogoče strani.

Glede na prednosti, katere ima prosto risanje pred stigmografičnim, bi bilo le želeli, da se kaj kmalu tudi v našem šolskem okraju vpelje.

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

F.

Od Franca Jožefa I. do „meščanskega ministerstva“.

2. Doba absolutizma.

(31. grudnia 1851. — 20. vinotoka 1860.)

Zelo težavno je bilo po hudih nemirih leta 1848. razrovano državo po ustavnem potu zopet urediti. Znamenja bližajoče se reakcije opazujemo že pred letom 1851. Poostrili so cenzuro in odpravili cerkvenim oblastim neljubi „*placetum regium*“. Škofi so smeli odslej zopet slobodno občevati s papežem in dobili večji vpliv na šolstvo. Vsled tega preobrata sta odstopila ministra Bruck in Schmerling. Cesar Franc Jožef I. je odpravil ministersko odgovornost in končno preklical marcno ustavo, odpravil osnovne pravice in porotne sodnije. Prenaredili so občinsko ustavo in namesto pokrajinskih stanov uveli svetovalne odbore, ki so bili sestavljeni iz plemstva in posestnikov. Cesar je skušal do leta 1860. zopet neomejeno vladati ter vse dežele širnega cesarstva tesneje združiti v državno celoto.

Zasledovali so še dolgo upornike z leta 1848. ter jih nekaj usmrtili, druge pa zaprli v večletno ječo. Novoustanovljeno policijsko ministerstvo je strogo nadzorovalo časopisje in gledališča. Po Schwarzenbergovi smrti (dne 5. mal. travna leta 1852.) je postal Buol-Schauenstein minister vnanjih reči in se zopet približeval Pruski. V tem ministerstvu je imel največji vpliv dr. Aleksander Bach, ki je odpravil dru-

štveni zakon in vsa politična društva in skušal kolikor mogoče preprečiti potovanje po državi in v inozemstvo.

Nadvojvoda Albreht je bil cesarski namestnik na Ogerskem ter tam namestil po večjem nemške in češke uradnike, ki pa niso bili priljubljeni pri prebivalstvu. Nemški državni jezik bi imel poblažiti nasprotstvo med avstrijskimi narodi. Tudi so odpravili notranjo trgovino ovirajoče mitnice, ki so bile doslej ob avstrijsko-ogerski meji,

Preustrojili so v tem času tudi upravne oblasti, sodnije in šole. Minister Thun je uredil gimnazije po pruskem vzorcu, škofom pa dal velik vpliv na šolstvo. Zlasti na Ogerskem, kjer so doslej imeli veliko veljavo luteranci, so odslej mnogo vplivali na šolstvo jezuiti, redovnice in menihi so pa upravljali razne dobrodelnne zavode.

Avstrijski narodi sicer niso bili po vsem zadovoljni z novimi naredbami, vendar so odobraval, kar je dobrega ukrenila vlada. Ljudstvo je ostalo zvesto presvetlemu cesarju in strogo obsojalo zavrtni napad, katerega je skušal neki Libeny na Dunaju dne 18. svečana leta 1853. na cesarja. V spomin ponesrečenega napada so pozneje sezidali na Dunaju krasno Obljubno cerkev.

Za krimske vojske leta 1854. in 1855. je zasela Avstrija vsled pogodbe s Turčijo Moldavo in Vlaško, kateri deželi so bili zapustili Rusi. Ob ruski meji pa je postavila Avstrija precejšnjo vojsko, četudi je obiskal car Nikolaj že leta 1853. cesarja Franca Jožefa v Olomucu, da bi preprečil zavezo s ruskimi nasprotniki. Avstrija se sicer ni udeležila vojne, a koristila je mnogo Turčiji in škodovala Rusiji s svojim postopanjem. Nehala je sedaj vsled novih razmer sveta zaveza, ki je trajala malone štirideset let.

Katoliška cerkev je zelo povzdignila svojo cerkveno oblast, ko je cesar sklenil s papežem Pijem IX. tako zvani „konkordat“ dne 18. velikega srpana leta 1855. Za to pogodbo sta se posebno trudila dunajski nadškof kardinal Rauscher in minister Thun. Katoliška cerkev je dobila posebne pravice v državi, vlada je odstopila šolstvo in ženitbeno zakonodavstvo duhovščini. Cerkveno premoženje je upravljala duhovščina po cerkvenih zakonih. Škofi so odslej kaznovali duhovnike s cerkvenimi in drugimi kaznimi, posvetne oblasti pa so podpirale škofove pri izvršitvi takih kazni. Novi ženitbeni zakon so izdelali štiri duhovniki in en pravoslovec. Škofi sami so razsojevali pri mešanih zakonih in take zakone smeli tudi preprečiti. V nekaterih slučajih, v katerih je „najvišje sodišče“ razsodilo zoper škofovo razsodbo, razsodil je papež v zadnji instanci. Tudi na šolstvo je cerkev močno vplivala. Točka 5. sklenjenega konkordata določuje: „Ves pouk za katoliško mladino v javnih in zasebnih šolah bodi primeren naukom katoliške cerkve. Škofi kot duhovni pastirji nadzirajo versko vzgojo mladine na vseh javnih in zasebnih šolah in pazijo, da se v nobenem predmetu

nič ne poučuje, kar bi nasprotovalo katoliški veri in нравni čistosti.* Koncem leta 1855. je že bilo v Avstriji 181 duhovnih in le 85 posvetnih gimnazijskih ravnateljev. Na Ogerskem so izgubile pravico javnosti vse občinske protestanske šole.

Leta 1855. je postal Bruck finančni minister in je začel graditi nove železnice ter s tem zelo razširil promet. Tudi se je trudil, da uredi avstrijsko denarstvo in pomnoži državni kredit, kar pa je preprečila nesrečna vojska s Sardinijo in Francijo leta 1859. Italijani namreč tudi po nezgodah leta 1849. niso mirovali, ter so vedno rovali zoper Avstrijo. Sardinski kralj Viktor Emanuel se je zavezal s cesarjem Napoleonom III., da bi izpodrinil Avstrijo iz Italije in združil italijanske dežele. Največ zaslug za to zavezo je imel sardinski minister Cavour. Tako je nastala vojska leta 1859. Avstrija je bila osamljena, kajti tudi od nemške zaveze ni dobila pomoči. Po nesrečnih bitkah pri Montebelu, Palestri, Maženti in Solferinu je sklenil cesar premirje in končno sklenil mir v Curihu ter izgubil Lombardijo.

Katastrofa z leta 1859. je močno vplivala na notranje razmere v naši državi. Odstopil je grof Buol-Schauenstein, in grof Rechberg je postal 17. vel. travna minister zunanjih reči. Dne 21. vel. srpana je odstopil Bach, grof Goluchowski je postal minister za notranje reči, baron Hübner pa policijski minister.

Nesreče leta 1859. niso zakrivili samo avstrijski poveljniki, ampak tudi pomankljiva državna uprava. Denarno gospodarstvo ni bilo dobro, manjkalo je pravega nadzorstva in primerile so se velike sleparije. Sodnijska preiskava je marsikaj dognala. Več višjih uradnikov in dotlej spoštovanih mož je bilo obtoženih, a tudi mnogo imovitih trgovcev se je udeležilo takih sleparij. Kmalu je izvedel svet o samomorih prizadetih oseb. Ustrelila sta se general Eynatten in bančni ravnatelj Robert. V Trstu je nagloma umrl zaradi sleparstva obtoženi ravnatelj kreditnega zavoda Richter. Finančni minister Bruck je svetoval, da se zopet uvede ustava in tako pomnoži državni kredit. A tudi Brucka so dolžili različnih prevar in ga odslovili dne 22. malega travna. Že drugega dne se je sam ustrelil.

Cesar Franc Jožef I. je dne 5. sušca leta 1860. sklical na Dunaj „pomnoženo državno svetovalstvo“, ki je štel 38 od cesarja imenovanih članov iz raznih avstrijskih pokrajin. Ti možje so se posvetovali o raznih rečeh in zlasti skušali zboljšati slabe denarstvene razmere. V svetovalstvu so imeli večino federalisti. Dne 20. vinotoka l. 1860. je cesarski razglas oklical načrt nove ustave.

(Dalje prih.)